

MERE NARODNE BANKE SRBIJE PROTIV OSIGURAVAJUĆEG DRUŠTVA U SLUČAJU NEPOSTUPANJA PO PRAVILIMA O UPRAVLJANJU RIZIKOM

REZIME: Zakon o osiguranju Republike Srbije posebno reguliše postupanje Narodne banke Srbije, ako osiguravajuće društvo ne postupa po pravilima o upravljanju rizikom. U Srbiji, inače, Narodna banka Srbije vrši poslove nadzora nad poslovanjem osiguravajućih društava. Upravljanje rizikom određuje poslovanje jednog osiguravajućeg društva. Pravilno korišćenje metoda za kontrolu rizika i instrumenata kojima se posledice ostvarenja rizika smanjuju, dovode do pozitivnog poslovanja i uspešnog izvršenja ugovora o osiguranju. U radu se govori o upravljanju rizikom, regulisanju ove oblasti u pravu EU, odnosno, o primeni Direktive „Solventnost II“, kao i o rešenjima u zakonodavstvu Srbije u ovoj oblasti. Posvećuje se pažnja i pojedinim odredbama Nacrta novog Zakona o osiguranju koje se odnose na nadzor nad radom ogranaka osiguravajućih društava iz drugih zemalja. Takve odredbe sadašnje zakonodavstvo ne sadrži.

Ključne reči: rizik, nadzor, kontrola, osiguravajuće društvo, upravljanje rizikom.

1. Uvodni deo

Od donošenja Zakona o osiguranju (dalje: ZO)¹ 2004. godine, nadzor nad poslovanjem osiguravajućih društava vrši Narodna banka Srbije. ZO

* naučni savetnik, Institut za uporedno pravo Beograd, e-mail: vlad966@hotmail.com

¹ Zakon o osiguranju Republike Srbije, *Sl. glasnik R. Srbije* br. 55/04, 70/04 – ispr., 61/05, 61/05 – dr. zakon, 85/05 – dr. zakon, 101/07, 63/09 – odluka US i 107/09

predviđa nadležnosti Narodne banke Srbije u preduzimanju mera prema osiguravajućim društvima, a jedna od njih se odnosi i na situaciju, kad osiguravajuće društvo ne primenjuje pravila koja se odnose na upravljanje rizikom. Upravljanje rizikom nije vezano samo za osiguravajuća društva, već i za osiguranika. Kad mislimo na osiguranika, mislimo, pre svega, na pravna lica, tačnije na privredne subjekte sa većom imovinom, složenijom proizvodnjom, većim brojem radnika, itd. Naravno, ovo nisu neophodni uslovi da bi osiguranik primenjivao pravila vezana za upravljanje rizikom, ali, ako su ti uslovi prisutni, veći je broj rizika i oni su „skloniji“ ostvarenju u odnosu na redovne okolnosti. Međutim, upravljanje rizikom je vezano, na prvom mestu, za osiguravajuća društva. Postoje pravila, kojih se osiguravajuće društvo mora pridržavati, kako bi zadržalo pozitivan bonitet, odnosno, kako bi moglo da odgovara svojim obavezama, vezanim, pre svega, za naknadu štete usled osiguranog slučaja. Ukoliko to nije slučaj, država, odnosno, nadzorni organ mora da reaguje i da preduzme mere koje će sprečiti veće štetne posledice. Zakonodavac je predvideo odredbe koje se odnose na preduzimanje mera od strane Narodne banke Srbije, ako osiguravajuće društvo ne primenjuje pravila o upravljanju rizikom.

Posvetićemo pažnju, pre svega, riziku i metodama upravljanja tim rizikom, kao i merama kojima se može ublažiti rizik. Ono što je bitno, odnosi se i na činjenicu da se u Nacrtu novog Zakona o osiguranju Srbije predviđa mogućnost da ograniči strana osiguravajuća društva da obavljaju delatnost osiguranja na teritoriji naše zemlje. Isto tako, predviđa se mogućnost da ta strana osiguravajuća društva vrše tu delatnost i direktno. Ovde se postavlja pitanje nadzora nad radom ogranaka stranih društava, kao i kad to osiguravajuće društvo obavlja delatnost direktno.

Ovo pitanje je uvek bilo aktuelno, ali se sada njemu posvećuje veća pažnja. Da je to tačno, dokazuje i zakonodavstvo Evropske unije (EU) u okviru kojeg je definisan projekat „Solventnost II“ koji se, upravo, odnosi na upravljanje rizicima u osiguravajućim društvima.

2. Pojam rizika

Rizik je, pre svega, stanje neizvesnosti, odnosno, on predstavlja budući neizvestan događaj, čijim ostvarenjem može nastati šteta ili korist². Pojedini autori kažu da je rizik opasnost od nastanka privredno ili društveno štetnog događaja koji podrazumeva obavezu osiguravača da plati sumu osiguranja, u slučaju nastanka osiguranog slučaja, odnosno, štete, a što je utvrđeno

² Šulejić, P., (2005). Pravo osiguranja, Beograd, str. 83

uslovima osiguranja i zakonom. Autor ove definicije je napravio razliku između privredne i društvene štetnosti i naveo je da je privredna štetnost prisutna kod neživotnih osiguranja, a društvena kod životnih³. Granica između ove dve vrste štetnosti je tanka i ne možemo da, na ovakav način, definišemo prisustvo štetnosti u ovim vrstama osiguranja.

Kao što smo rekli, rizik možemo posmatrati, posebno, sa stanovišta osiguravanih, a posebno, sa stanovišta osiguravača – osiguravajućeg društva. Kad posmatramo rizik sa stanovišta osiguravanih, na prvom mestu, imamo u vidu zaštitu potrebnu od ostvarenja rizika. Sa aspekta osiguravača, govorimo o delatnosti osiguranja, odnosno, da nema rizika ne bi bilo ni osiguranja. Postoji opasnost i od uvećavanja (umnožavanja) broja rizika, kada se dovodi u pitanje samo osiguranje. No, kad govorimo o umnožavanju, ne mislimo, samo, na povećanje broja rizika, već i na povećanje veličine rizika. Jedno od rešenja za neutralizaciju umnožavanja rizika su i saosiguranje i reosiguranje. Saosiguranje, posebno, ima svoje mesto u neutralisanju umnožavanja rizika, što treba zahvaliti i brokerima (vrsta posrednika⁴), koji su stvorili tzv. risk market⁵.

3. Upravljanje rizikom u osiguravajućem društvu

Upravljanje rizikom znači da ga kontrolišemo i da ga optimalno smanjujemo. Upravljanje rizikom predstavlja njegovu obradu, koja se sastoji iz tri osnovne komponente: – identifikacija i ocena rizika; – izbor i primena metoda upravljanja rizikom; i – nadzor nad rezultatima primenjenog metoda. Identifikacija i ocena rizika je postupak usmeren ka individualizaciji i definisanju rizika, a što mora imati osnov u kvalitetu prikupljenih informacija. Izbor i primena metoda optimalnog upravljanja rizikom je postupak usmeren na svođenje rizika na prihvatljiv obim. Nadzor nad rezultatima primenjenog metoda je postupak usmeren ka kvalitativnoj i kvantitativnoj razradi ekonomskih efekata proizvedenih u postupku upravljanja rizikom. Iz svega navedenog, možemo zaključiti da je najvažniji element upravljanja rizikom izbor odgovarajućeg metoda upravljanja⁶.

Kod osiguravača, zaštita od rizika zavisi, na prvom mestu, od pravilne procene i deobe rizika, koja zavisi od tri faktora: 1) prvi faktor se odnosi na

---

³ Žarković, N., (2008). *Ekonomika osiguranja*, Beograd, str. 45

⁴ Iako je broker drugi tremin za posrednika, mora se reći da je širina ovlašćenja kod brokera veća nego kod posrednika.

⁵ Matijević, B., (2010). *Osiguranje (menadžment-ekonomija-pravo)*, Zadar, str. 161

⁶ *Ibid.*, str. 149–150

bonitet osiguravača; 2) drugi faktor je veličina rizika, koja mora biti izražena kroz sumu osiguranja; 3) treći faktor je odnos prvog i drugog faktora, odnosno, odnos između boniteta osiguravača i veličine rizika. Kada je taj odnos negativan, tj. kada je veličina rizika tolika da bi ugrozila bonitet osiguravača, tada osiguravač povećava svoj bonitet, odnosno, mogućnost osiguranja, ili kroz saosiguranje ili kroz reosiguranje. Moramo reći da saosiguranje ne isključuje mogućnost reosiguranja. Poslovi saosiguranja su zaključivanje i izvršavanje ugovora o osiguranju sa više društava za osiguranje koja su se sporazumela o zajedničkom snošenju i raspodeli rizika. Ugovorom o saosiguranju stvara se lančana obaveza nekoliko saosiguravača prema istom osiguraniku. Horizontalnom deobom jednog rizika, svaki od saosiguravača preuzima svoj deo obaveze⁷. Saosiguranje, u suštini, predstavlja raspodelu jednog rizika na nekoliko delova koje svaki osiguravač preuzima u direktno pokriće iz zajedničkog ugovora ili zajedničke polise osiguranja. Osiguravač koji je pokretač obaveze iz osiguranja, putem ugovora o saosiguranju, jeste takozvani vodeći osiguravač⁸. Ako jedno osiguravajuće društvo ne može da podnese veliki rizik, koji proističe iz jednog ugovora o osiguranju, odnosno, ako taj višak rizika prelazi samoprdržaj, pod kojim podrazumevamo iznos ugovorom preuzetih rizika koji društvo uvek zadržava u sopstvenom pokriću i koji može pokriti sopstvenim sredstvima⁹, tada zaključuje ugovor o reosiguranju¹⁰. Na pravilno definisanje rizika utiču i drugi elementi, kao što su: inflacija, promene metoda vezane za industrijske rizike i promene vrednosti i standarda ponašanja. Ti elementi, vrlo često, mogu dovesti i do umnožavanja rizika¹¹.

4. Rizici kao uslov insolventnosti osiguravajućih društava

Izmenjeno poslovno okruženje u poslednjih nekoliko godina dovelo je do suočavanja osiguravajućih društava sa rastućim rizicima i istovremeno do prinelo da se kapital i solventnost osiguravača, u odnosu na preuzete obaveze, nađu u fokusu pažnje i akcionara i osiguranika, kao i države i nadzornih organa. Glavni uzroci insolventnosti osiguravajućih kompanija su:

- rizici osiguranja (tehnički rizici), koji ukazuju na stepen dovoljnosti sredstava rezervi osiguravajućih društava za izvršavanje obaveza i pokriće šteta ili dugova;

⁷ Ćurak, M., Jakovčević, D., (2007). Osiguranje i rizici, Zagreb, str. 282

⁸ Mrkšić, D., Petrović, Z., Ivančević, K., (2006). Pravo osiguranja, Beograd, str. 157

⁹ Andrijanić, I., Klasić, K., (2002). Tehnike osiguranja i reosiguranja, Zagreb str. 141

¹⁰ Čolović, V., (2010). Osiguravajuća društva, zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo, Beograd, str. 16

¹¹ Ogrizović, D., (1985). Ekonomika osiguranja, Sarajevo, str. 584

- rizici imovine (rizici ulaganja), kojima su osiguravajuća društva izložena prilikom ulaganja slobodnih sredstava rezervi i kojima osiguravači moraju kontinuirano upravljati;
- tzv. netehnički rizici, koji su uzrokovani ponašanjem uprave kao što je namerno određivanje nižih premijskih stopa kako bi se ostvario brzi prodor na tržište i preuzeo veći tržišni udeo, što kao posledicu ima manjak sredstava za isplatu šteta i troškova poslovanja¹².

Da je veoma bitno pravilno definisati rizike koji mogu dovesti do prestanka rada osiguravajućih društava, govori i zakonodavstvo EU, u okviru kojeg je donet akt koji reguliše upravljanje rizikom, čije se stupanje na snagu odložilo, zbog pripreme tržišta osiguranja i samih osiguravača.

5. „Solventnost II“

Regulativa solventnosti osiguravajućih društava koja posluju na teritoriji EU, bazirana je na izračunavanju i održavanju minimalnog iznosa margine solventnosti, koja treba da omogući stalnu kontrolu i praćenje funkcionalnog odnosa između potrebnog kapitala i preuzetih rizika. Cilj uvođenja „Solventnosti II“, odnosno, primene odredaba Direktive EU br. 2009/138/EC¹³, koja će se primenjivati od januara 2013. godine, jeste sveobuhvatno upravljanje rizikom u cilju zaštite osiguranika¹⁴. Sama „Solventnost II“ daje mogućnost primene internih modela, prilagođenih svakom osiguravaču, odnosno, njegovoj situaciji¹⁵. „Solventnost II“ podstiče osiguravače da unapređuju interne sisteme upravljanja rizikom promovišući princip „što je veći stepen kvaliteta upravljanja rizikom, osiguravajuće društvo je obavezno da drži manji iznos kapitala“.

Razlozi za primenu projekta „Solventnost II“ su veliki. To se ogleda i kroz posledice primene „Solventnosti II“ koje bi trebalo da se ogledaju, posebno kod: – planiranja obima potrebnog kapitala i rezervisanja; – definisanja potrebne premije i sadržaja proizvoda osiguranja; – ostvarivanja investicionih profita; – prenosa rizika, – povezivanja osiguravajućih društava; – organizovanja strukture osiguravajućeg društva; – preglednosti poslovanja; – nove

¹² Jauković, L., Kaščelan, V., (2007). Nova regulativa solventnosti osiguravajućih kompanija u EU – projekat Solventnost II, str. 77, Preuzeto sa: <http://www.mnje.com/Archive.aspx?magazine=13>

¹³ Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), *OJ L* 335/1, 17.12.2009.

¹⁴ Background to the Solvency II Project, Preuzeto sa: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency/background_en.htm

¹⁵ www.osiguranje.hr

uloge državnih nadzornih organa. Kad govorimo o uticaju „Solventnosti II“ na proizvode osiguranja, taj uticaj će doprineti ograničenju pojedinih pokrića, skupljoj premiji pojedinih proizvoda, prenošenju rizika na osiguranika, odbijanju pokrića za pojedine rizike. Posledica svega toga najverovatnije će biti još veća individualizacija rizika. Znači, prema Direktivi „Solventnost II“, uzimaju se u obzir svi rizici sa kojima se suočava osiguravajuće društvo na tržištu¹⁶. To ukazuje na činjenicu da se propisani iznos kapitala reflektuje kao rizik osiguranja¹⁷.

6. Narodna banka Srbije kao nadzorni organ u osiguranju

Da ponovimo, donošenjem ZO, poslovi nadzora nad radom osiguravajućih društava su prešli na Narodnu banku Srbije. U većini zemalja, nadzor nad radom osiguravača obavlja Ministarstvo finansija, odnosno, organ u sastavu tog ministarstva ili Agencija. Nije uobičajeno, po praksi drugih zemalja, da nadzor ove vrste obavlja centralna banka u jednoj državi. Efikasnost kontrole, odnosno, nadzora je obezbeđena od strane Narodne skupštine Republike Srbije, obzirom da ona kontroliše rad Narodne banke Srbije.¹⁸ Ne samo to, već, kad govorimo o vršenju nadzora od strane Narodne banke Srbije nad poslovima osiguranja, govorimo i o osnovnoj funkciji tog nadzornog organa, a ona je bankarske prirode i usmerena je ka tom sektoru.¹⁹ Mi ćemo analizirati odredbe ZO koje regulišu nadzor²⁰, ali ćemo posvetiti pažnju i nadzoru nad osiguravajućim društvima u drugim zemljama.

Narodna banka Srbije saraduje sa drugim nadzornim organima u zemlji i inostranstvu i obavlja i druge poslove propisane ovim i drugim zakonom. Saradnja Narodne banke Srbije sa drugim nadzornim organima u inostranstvu bila bi jasnija, kada bi strana osiguravajuća društva mogla obavljati delatnost osiguranja na našoj teritoriji, bilo direktno, bilo preko filijala. No, u Nacrtu

¹⁶ Buckham, J., Wahl, J., Rose, S., (2011). *Executive's Guide to Solvency II*, Wiley, New Jersey, str. 2

¹⁷ Komelj, J., Dolničar, J., (2007). *Izazovi i mogućnosti u osiguranju i reosiguranju sa naglaskom na Solventnost II*, prezentacija 18. susret osiguravača i reosiguravača SORS 2007., Sarajevo, str. 11

¹⁸ Nenadić, B., (2006.) *Ovlašćenje državnih organa u postupku osnivanja društva za osiguranje u uporednom pravu, s posebnim osvrtom na ovlašćenja Narodne banke Srbije*, u: Jovan Slavnić (urednik) *Osiguranje u susret procesu pridruživanja Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji*, Palić, Udruženje za pravo osiguranja, str. 277

¹⁹ *Ibid.*, str. 278

²⁰ Zakon o osiguranju Republike Srbije, *Sl. glasnik R. Srbije* br. 55/04, 70/04 – ispr., 61/05, 61/05 – dr. zakon, 85/05 – dr. zakon, 101/07, 63/09 – odluka US i 107/09, članovi 142–180a

novog Zakona o osiguranju Srbije, takva mogućnost je predviđena i o tome će biti reči kasnije.

Mere Narodne banke Srbije kod nepostupanja po pravilima o upravljanju rizikom

ZO definiše da osiguravajuće društvo mora da postupa u skladu sa pravilima o upravljanju rizikom i da time stalno obezbeđuje sledeće: 1) zaključenje ugovora o saosiguranju i reosiguranju viškova rizika iznad maksimalnog samopridržaja, o čemu smo govorili; 2) isplatu šteta, ugovorenih suma osiguranja i izvršavanje drugih obaveza iz osnova osiguranja; 3) osnovni kapital propisan ZO; 4) tehničke rezerve; 5) likvidnost društva; 6) garantne rezerve; 7) marginu solventnosti²¹. Zakonodavac detaljnije uređuje ova pitanja i kroz odredbu o upravljanju rizikom i kroz odredbe o navedenim institutima koji moraju da obezbede pozitivan bonitet društva. No, ako Narodna banka Srbije utvrdi da osiguravajuće društvo ne postupa u skladu sa pravilima o upravljanju rizikom, naložiće osiguravajućem društvu da obezbedi: 1) saosiguranje i reosiguranje viškova rizika iznad maksimalnog samopridržaja; 2) plaćanje šteta, ugovorenih suma osiguranja i izvršenje drugih obaveza; 3) osnovni kapital u propisanoj visini; 4) propisane tehničke rezerve; 5) likvidnost društva; 6) deponovanje i ulaganje sredstava tehničkih rezervi; 7) garantnu rezervu; 8) deponovanje i ulaganje sredstava garantne rezerve; 9) marginu solventnosti²².

Osim toga, Narodna banka Srbije može osiguravajućem društvu: 1) zabraniti zaključivanje novih ugovora o osiguranju; 2) naložiti raskid ugovora o osiguranju, ugovora o posredovanju, odnosno, zastupanju u osiguranju, ako bi njihovo dalje važenje nanelo štetu društvu; 3) ograničiti visinu rizika koji može da preuzme u osiguranju; 4) zabraniti vršenje određenih isplata; 5) zabraniti zaključivanje poslova sa pojedinim akcionarima, članovima uprave, članovima nadzornog odbora, povezanim licima ili drugim pravnim licima; 6) naložiti imenovanje savetnika za oblast poslovanja u kojoj su utvrđene nezakonitosti i nepravilnosti; 7) naložiti promenu organizacije rada; 8) naložiti naplatu potraživanja; 9) privremeno zabraniti, odnosno, ograničiti raspolaganje imovinom; 10) naložiti ažuriranje poslovnih knjiga, popis imovine i obaveza, usaglašavanje potraživanja i obaveza; 11) naložiti poboljšanje sistema elektronske obrade podataka; 12) naložiti poboljšanje organizacije interne

---

²¹ Zakon o osiguranju Republike Srbije, *Sl. glasnik R. Srbije* br. 55/04, 70/04 – ispr., 61/05, 61/05 – dr. zakon, 85/05 – dr. zakon, 101/07, 63/09 – odluka US i 107/09, član 125

²² Čolović, V., op. cit., str. 114

revizije. Narodna banka Srbije rešenjem nalaže mere i određuje rok za otklanjanje nepravilnosti u vezi sa pravilima o upravljanju rizikom²³.

Povećavanje osnovnog kapitala zbog ekonomske stabilnosti osiguravajućeg društva

Ova mera se odnosi na situaciju kada je određena vanredna uprava u situaciji kada društvo ne može da izvršava svoje obaveze, ako sredstva društva nisu dovoljna za izvršenje obaveza, ako se iz poslovnih knjiga ne može utvrditi pravo stanje u društvu, ako je kapital društva na takvom nivou da ne može obezbediti izvršenje obaveza društva, itd²⁴. U svakom slučaju, do ovakvog stanja može doći kad se ne poštuju pravila o upravljanju rizikom. Ako Narodna banka Srbije, na osnovu izveštaja vanredne uprave, oceni da je radi obezbeđenja margine solventnosti osiguravajućeg društva, odnosno, radi otklanjanja uzroka nelikvidnosti ili nesolventnosti društva neophodno na odgovarajući način povećati osnovni kapital društva sa novim novčanim ulozima, može da naloži vanrednoj upravi društva da sazove skupštinu akcionara društva i predloži joj donošenje odluke o povećanju osnovnog kapitala. Vanredna uprava dužna je da objavi sazivanje skupštine radi odlučivanja o povećanju osnovnog kapitala, najkasnije, u roku od osam dana, od dana prijema naloga Narodne banke Srbije²⁵.

Narodna banka Srbije najmanje jednom u tri meseca ocenjuje rezultate vanredne uprave. Narodna banka Srbije donosi konačnu ocenu rezultata vanredne uprave, najkasnije u roku od 60 dana od prijema izveštaja vanredne uprave. Ako Narodna banka Srbije oceni da se za vreme vanredne uprave poboljšalo ekonomsko stanje društva za osiguranje, tako da je društvo dostiglo marginu solventnosti koja je određena u ZO, kao i da redovno ispunjava svoje dospele obaveze, doneće rešenje o ukidanju vanredne uprave i razrešenju vanrednog upravnika. No, ako Narodna banka Srbije oceni da se za vreme vanredne uprave nije poboljšalo ekonomsko stanje osiguravajućeg društva, tako da društvo nije dostiglo potrebnu marginu solventnosti, odnosno, da društvo nije sposobno da redovno ispunjava dospele obaveze, doneće rešenje o oduzimanju dozvole društvu za obavljanje poslova osiguranja i pokrenuće postupak likvidacije, odnosno, stečajnog postupka²⁶.

²³ Čolović, V., *Ibid.*, str. 115

²⁴ Zakon o osiguranju Republike Srbije, *Sl. glasnik R. Srbije* br. 55/04, 70/04 – ispr., 61/05, 61/05 – dr. zakon, 85/05 – dr. zakon, 101/07, 63/09 – odluka US i 107/09, član 166

²⁵ Zakon o osiguranju Republike Srbije, *Sl. glasnik R. Srbije* br. 55/2004, 70/2004 – ispr., 61/2005, 61/2005 – dr. zakon, 85/05 – dr. zakon, 101/07, 63/09 – odluka US i 107/09, član 170

²⁶ *Ibid.*, član 171

Prenos portfelja

Osim navedenog, u situaciji, kad Narodna banka Srbije utvrdi nezakonitosti i nepravilnosti u poslovanju osiguravajućeg društva koje mogu da ugroze ili ugrožavaju sposobnost društva da ispuni obaveze nastale iz obavljanja poslova osiguranja, tada ona može naložiti osiguravajućem društvu da svoj portfelj osiguranja prenese na drugo osiguravajuće društvo. Prenos portfelja osiguranja se mora izvršiti u skladu sa odredbama ZO o prenosu portfelja osiguranja²⁷.

Privremene mere

Ako Narodna banka Srbije, u vršenju nadzora nad poslovanjem osiguravajućeg društva, utvrdi da je neophodno izreći privremenu meru kojom se obezbeđuje zaštita interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja ili izvršenje rešenja o oduzimanju dozvole za obavljanje poslova osiguranja, izreći će tu meru. Privremenom merom može se naložiti osiguravajućem društvu da: 1) ne zaključuje nove ugovore o osiguranju i ne proširuje obaveze iz preuzetih ugovora o osiguranju; 2) ne raspolaže svojom imovinom bez saglasnosti Narodne banke Srbije; 3) ne sprovodi odluke upravnog odbora i skupštine društva, bez saglasnosti Narodne banke Srbije. Privremena mera traje do isteka razloga za njeno uvođenje, a najduže šest meseci od dana donošenja rešenja o izricanju te mere²⁸.

Nacrt novog Zakona o osiguranju

Urađen je Nacrt novog Zakona o osiguranju (dalje: Nacrt)²⁹ koji predviđa mogućnost da strana osiguravajuća društva obavljaju delatnost na teritoriji Srbije preko filijala ili direktno. Ali, pravi se razlika između zemalja koje su članice EU, zemalja koje to nisu i Švajcarske. Moramo pomenuti član 4 Nacrta, obzirom da on definiše sve pojmove potrebne za shvatanje razlika u uslovima za strana osiguravajuća društva. Tako, taj član definiše koja zemlja se može nazvati državom članicom, šta je matična država članica, koja država je strana, zatim definiše društvo za osiguranje i reosiguranje Švajcarske itd. Nacrt predviđa mogućnost da i osiguravajuća društva iz Srbije obavljaju delatnost na teritoriji države članice.

---

²⁷ Ibid., član 165

²⁸ Zakon o osiguranju Republike Srbije, *Sl. glasnik R. Srbije* br. 55/04, 70/04 – ispr., 61/05, 61/05 – dr. zakon, 85/05 – dr. zakon, 101/07, 63/09 – odluka US i 107/09, član 178

²⁹ Nacrt zakona o osiguranju izradila je Radna grupa sastavljena od predstavnika Narodne banke Srbije i Ministarstva finansija Republike Srbije. Tekst Nacrta je objavljen 04.04.2012. na sajtu Narodne banke Srbije <http://www.nbs.rs/internet/cirilica/20/nacrti.html>. U trenutku pisanja rada nije došlo do izmena Nacrta.

U vezi sa navedenim, navešćemo da navedene razlike između osiguravajućih društava, u zavisnosti iz kojih zemalja dolaze, imaju svoje posledice i na nadzor. Naime, kad su u pitanju države članice EU, onda nadzorni organi država članica vrše nadzor nad ogranacima osiguravajućih društava koji posluju na našoj teritoriji. U tačno određenim situacijama i Narodna banka Srbije može obaviti poslove nadzora, ali uz saradnju sa nadzornim organom države članice u kome osiguravajuće društvo ima sedište³⁰. Ista je situacija i kada ogranak našeg osiguravajućeg društva obavlja poslove osiguranja u državi članici. Kad su u pitanju osiguravajuća društva iz drugih zemalja, u Nacrtu se navodi da će se njegove odredbe o domaćim društvima za osiguranje primenjivati i na ogranke tih društava³¹. Na kraju, kad su u pitanju ogranci osiguravajućih društava sa sedištem u Švajcarskoj, po odredbi člana 97 Nacrta, možemo zaključiti da je isto rešenje, kao i kod ogranaka osiguravajućih društava iz drugih stranih država, ali ne država članica EU.

Veoma važne odredbe Nacrta se odnose i na njihovu primenu. Navešćemo delove odredaba članova 280 i 281, koje se odnose na navedeno. U članu 280 se navodi: „Imovina i lica u Republici mogu se osigurati samo kod društva za osiguranje osnovanog po ovom zakonu, do isteka roka od 4 godine od dana pristupanja Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Po isteku tog roka, imovina i lica u Srbiji mogu se osigurati i kod ogranka stranog društva za osiguranje koji ima dozvolu za rad izdatu od strane Narodne banke Srbije.“ U članu 281 se navodi: „Do dana pristupanja Republike Evropskoj uniji, strano društvo za osiguranje je društvo za osiguranje koje nema sedište na teritoriji Srbije“. U svakom slučaju, uslovljena je i primena odredaba Nacrta.

Nadzor nad poslovanjem osiguravajućih društava u drugim zemljama

Kao što smo rekli, posvetićemo se i vršenju nadzora u drugim zemljama. U skandinavskim zemljama postoji integrisan nadzor, zbog dobro razvijenog finansijskog sektora. Nadzor obavlja Agencija za osiguranje, a Ministarstvo finansija posredno kontroliše njihov rad. No, Finska je jedina koja nema jedinstven nadzor. Razlog leži u veoma bitnoj ulozi osiguranja, a to je obavljanje poslova obaveznog zdravstvenog i socijalnog osiguranja. U Finskoj, nadzor vrši Ministarstvo za zdravlje i socijalna pitanja³². Sa druge strane, u Belgiji, nadzor obavlja Biro za integrisani nadzor i Komisija za osiguranje³³.

³⁰ Nacrt Zakona o osiguranju, članovi 93 i 94

³¹ Ibid., članovi 95 i 96

³² Balaban, M., Nadzor u osiguranju, sl.12, Preuzeto sa: http://www.swot.ba/dokumenti/pdf_20090717105911.pdf

³³ Ibid.

Nadzor u Francuskoj vrše Komisija za kontrolu osiguranja Komisija za organizaciju osiguranja³⁴.

U drugim zemljama je prisutan tradicionalni koncept nadzora u osiguranju. Uglavnom, nadzor vrši Ministarstvo finansija, Centralna banka (retki slučajevi) ili Agencije za osiguranje. U Bugarskoj nadzor obavlja Uprava za nadzor koja donosi odluke vezane za poslovanje osiguravajućih društava i Nacionalni savet osiguranja, koji daje i oduzima dozvole za rad osiguravajućim društvima. U Češkoj, nadzor vrši Ministarstvo finansija. U Sloveniji nadzor obavlja Agencija za osiguranje³⁵. U drugim zemljama je sledeća situacija: 1. Kipar – nadzornik nad radom osiguravajućih društava; 2. Češka – Ministarstvo finansija; 3. Estonija – Biro za finansijski nadzor; 4. Mađarska – Biro za finansijski nadzor; 5. Poljska – Nadzorna komisija za osiguranje i penzione fondove; 6. Slovačka – Biro za finansijsko tržište; 7. Federacija BiH – Biro za nadzor osiguranja; 8. Republika Srpska – Ministarstvo finansija; 9. Makedonija – Ministarstvo finansija; 10. Rumunija – Nadzorna komisija za osiguranje³⁶.

Zaključak

Da bi jedno osiguravajuće društvo uspešno ili bar, solidno poslovalo, potrebno je da osigurava rizike koje, svojim kapitalom može da pokrije. Dobra procena rizika je osnovni uslov za dobro funkcionisanje osiguranja. Uvek moramo imati na umu da je bolje osigurati puno malih rizika, nego mali broj velikih rizika. Uostalom, zna se da jedan osigurani slučaj, ako je velikih razmera, može dovesti u pitanje egzistenciju jednog osiguravajućeg društva.

Reći ćemo nešto i o kontroli rizika i metodama kontrole. Kontrola rizika će se uspešno sprovesti, ako se izabere metod koji će dovesti do efikasnog upravljanja tim rizikom. Metodi su različiti u zavisnosti od toga, da li rizik kontroliše osiguranik, bez obzira da li se radi o preduzeću ili nekom drugom licu ili to čini osiguravač. Kontrola rizika podrazumeva primenu odgovarajućih metoda. Te metode možemo definisati kao opšte, odnosno, kao osnov definisanja niz metoda koji će se primenjivati u zavisnosti od toga o kakvom riziku je reč, čime se osiguranik bavi, da li je u pitanju neživotno ili životno osiguranje, kakav je bonitet osiguravača, itd. Ti metodi su: – metod upravljanja rizikom od strane osiguranika; – metod transfera rizika na osiguravača; – metod stvaranja

---

³⁴ Ibid. sl. 13

³⁵ Ibid., sl. 14 i 15

³⁶ Štiblar F., Normativno uređenje hrvatskog osiguranja u komparaciji s drugim europskim zemljama, Preuzeto sa: <http://hgk.biznet.hr/hgk/fileovi/4279.ppt#266,1, sl.9>

uslova od strane osiguravača koji će doprineti uspešnom pokrivanju rizika; i – prenos dela rizika između saosiguravača ili sa osiguravača na reosiguravača³⁷.

Jedno od pitanja koje je, takođe, važno, jeste i određivanje značaja rizika, u odnosu na njegovu realizaciju. Naime, po značaju rizika, koje obuhvataju, pravi se razlika između obaveznog, poželjnog i dostupnog osiguranja. Obavezno osiguranje obuhvata rizike koji se po zakonu moraju osigurati. Poželjno osiguranje obuhvata rizike koji mogu da prouzrokuju ozbiljne finansijske poteškoće, ali ne dovode do insolventnosti preduzeća. Dostupno osiguranje obuhvata one rizike koji imaju mali uticaj na poslovanje³⁸.

Vladimir Čolović

A scientific counsellor, The Institute for comparative law, Belgrade

Measures of the Serbian National Bank Against the Insurance Company in the Event of Failure by the Rules of the Risk Management

A b s t r a c t

The Insurance Law of Republic of Serbia especially regulates the actions of the National Bank of Serbia if the insurance company does not follow the rules of the risk management. The National Bank of Serbia is supposed to conduct supervision of insurance companies. Risk management determines the business of an insurance company. Proper use of the methods for risk control and the instruments through which we can reduce the consequences of the risk realization lead to a positive operating of an insurance company and a successful execution of the insurance contract. This paper discusses risk management, the regulation of this area in the EU law, i.e., the application of the Directive „Solvency II“, as well as the solutions in Serbian legislation in this area. Attention is paid to the specific provisions of the Draft of the new Insurance Act relating to the supervision of the branches of insurance companies from other countries. The current legislation does not contain such provisions.

Key words: risk, supervision, control, insurance company, risk management.

³⁷ Milikić, N., (2005). Upravljanje rizikom procene maksimalnog samopridržaja, specijalistički rad, Beograd, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 10

³⁸ Ivanović, S., (2003). Upravljanje rizikom i osiguranje, *Industrija*. (1–2), str. 79

Literatura

1. Andrijanić I., Klasić K., (2002). Tehnike osiguranja i reosiguranja, Zagreb
2. Background to the Solvency II Project, Preuzeto sa: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency/background_en.htm
3. Balaban, M., Nadzor u osiguranju, Preuzeto sa: http://www.swot.ba/dokumenti/pdf_20090717105911.pdf
4. Buckham, J., Wahl J., Rose. S., (2011) Executive's Guide to Solvency II, Wiley, New Jersey
5. Čolović, V., (2010). Osiguravajuća društva, zakonodavstvo Srbije, pravo EU, uporedno pravo, Beograd, Institut za uporedno pravo
6. Ćurak, M., Jakovčević D., (2007). Osiguranje i rizici, Zagreb
7. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), *OJ L* 335/1, 17.12.2009.
8. Ivanović, S., (2003). Upravljanje rizikom i osiguranje, *Industrija*, 31 (1–2), str. 69–82
9. Jauković, L., Kaščelan V., (2007). Nova regulativa solventnosti osiguravajućih kompanija u EU – projekat Solventnost II, Preuzeto sa: <http://www.mnje.com/Archive.aspx?magazine=13>
10. Komelj, J., Dolničar, J., (2007). Izazovi i mogućnosti u osiguranju i reosiguranju sa naglaskom na Solventnost II, prezentacija, 18. susret osiguravača i reosiguravača SORS, Sarajevo
11. Matijević, B., (2010). Osiguranje (menadžment-ekonomija-pravo), Zadar
12. Milikić, N., (2005). Upravljanje rizikom procene maksimalnog samopridržaja, specijalistički rad, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd
13. Mrkšić, D., Petrović, Z., Ivančević K., (2006). Pravo osiguranja, Beograd
14. Nacrt Zakona o osiguranju, Preuzeto sa: <http://www.nbs.rs/internet/cirilica/20/nacrti.html>.
15. Nenadić, B., (2006). Ovlašćenje državnih organa u postupku osnivanja društva za osiguranje u uporednom pravu, s posebnim osvrtom na ovlašćenja Narodne banke Srbije, u: Jovan Slavnić (urednik) Osiguranje u susret procesu pridruživanja Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji, Palić, Udruženje za pravo osiguranja Beograd
16. Ogrizović, D., (1985) Ekonomika osiguranja, ZOIL, Sarajevo
17. Osiguranje.hr. Preuzeto sa: www.osiguranje.hr

18. Štiblar, F., Normativno uređenje hrvatskog osiguranja u komparaciji s drugim europskim zemljama, Preuzeto sa: <http://hgk.biznet.hr/hgk/fileovi/4279.ppt#266,1>
19. Šulejić, P., (2005). Pravo osiguranja, Beograd
20. Zakon o osiguranju Republike Srbije, *Sl. glasnik R.Srbije* br. 55/04, 70/04 – ispr., 61/05, 61/05 – dr. zakon, 85/05 – dr. zakon, 101/07, 63/09 – odluka US i 107/09
21. Žarković, N., (2008). Ekonomika osiguranja, Beograd, Univerzitet Singidunum